

УДК 81'37

doi: <http://dx.doi.org/10.30970/vpl.2019.71.10317>

УКРАЇНСЬКІ ПРІЗВИЩА НА -АЙ, -ЕЙ, -ІЙ (НА ПРИКЛАДІ СУЧАСНИХ ПРІЗВИЩ ПОКУТТЯ)

Наталя ВИРСТА

*Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка,
кафедра німецької філології та методики навчання німецької мови,
вул. Максима Кривоноса, 2, Тернопіль, Україна, 46027,
тел.: (0352) 435880
e-mail: vyrsta@tpu.edu.ua*

Проаналізовано сучасні прізвища Покуття на -ай, -ей, -ій. Встановлено, які розряди лексики стали етимонами аналізованих прізвищ; досліджено семантику прізвищевих основ; охарактеризовано особливості творення українських прізвищ.

Ключові слова: прізвище, етимон, ім'я, апелятив, прізвищотворчий суфікс.

Актуальність дослідження. Дослідження способів та засобів творення українських прізвищ було об'єктом вивчення багатьох вітчизняних науковців. Проблема чіткого визначення способів словотворення прізвищ, їх кількості простежується й у найновіших дослідженнях української антропонімії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На тлі багатьох спроб зробити єдину словотвірну-структурну класифікацію прізвищ більшість дослідників сходяться на думці, що основними способами творення українських прізвищ були морфологічний та семантичний. Про це свідчить, зокрема, комплексний аналіз сучасних прізвищ закарпатських українців з урахуванням фактів і процесів загальноукраїнської антропонімії XIII–XVIII ст. [23: XXV]. У своїх дослідженнях цю класифікаційну схему застосували Г. Бучко, С. Панцьо, Б. Близнюк, Г. Панчук, Г. Бачинська, Н. Рulloва, Л. Кравченко, С. Шеремета та ін. [4; 13; 3; 14; 1; 17; 10; 25].

Виклад основного матеріалу. Семантичний спосіб творення прізвищ полягає в переході особових власних імен, прізвищ, апелятивних означень особи в спадкові іменування без будь-яких структурних перетворень, тобто тільки внаслідок зміни функції назви. На думку П. Чучки, словотвірний аналіз прізвищ, утворених семантичним способом, не повинен суттєво відрізнятися від словотвірного аналізу інших слів (апелятивів, топонімів), утворених семантичним способом. “При аналізі прізвищ семантичного способу творення важливою є як семантична, так і структурна їх характеристика: перша виявляє семантичні поля, а друга – структурні типи тих слів, які завдяки переосмисленню і зміні функцій перетворилися у прізвища”. Усі прізвища семантичного способу творення вчений ділить на дві великі групи: прізвища-імена і прізвища-апелятиви [22: 357–358].

Морфологічний спосіб творення “спадкових родових знаків” полягав у творенні “нових антропонімів за допомогою спеціальних прізвищевих формантів” [23: XXV]. Прізвища морфологічного способу творення з самого початку свого виникнення

ставали власними особовими назвами. По суті, вони для того й виникали, щоб характеризувати особу за її родичами й цим самим ідентифікувати її в громаді. Характерною особливістю прізвищ морфологічного способу є те, що утворювалися вони тільки від особових назв (переважно від власних) з допомогою суфіксів [23: 286]. Українська антропонімія не мала спеціальних прізвищотворчих формантів, а використовувала можливості своєї мови й пристосувала їх до ономастичної системи, враховуючи при цьому її можливості й потреби [4: 330].

На українських землях, як відзначив П. Чучка, впродовж останніх століть діяло близько трьох десятків формантів, спроможних утворювати синівські іменування з батьківських назв. “Найдавнішими виразниками родинної спадковості були, звісно, власне патронімні суфікси *-ич, -ович, -евич*, посесивні форманти *-ів* та *-ин*, а пізніше їх кількість у різних регіонах поволі збільшували демінутивні форманти *-ик, -к-о, -к-а, -ець, -ят, -чат* та деякі інші” [23: XXVII].

Постановка проблеми. У структуру прізвищ Покуття входять приблизно 20 суфіксів: одні з них є суто прізвищотворчими, тобто виражають тільки патронімічність чи належність, інші – частково прізвищотворчими, тобто, маючи первісну функцію демінутивну, квалітативну, субстантивувальну чи ще якусь іншу, більшою чи меншою мірою могли виражати патронімічність.

Мета роботи – дослідити прізвища Покуття на *-ай, -ей, -ій*, виявити характерні ознаки цих прізвищ щодо лексичного складу та словотвірної структури. Для досягнення поставленої мети потрібно вирішити такі **завдання**:

- 1) укласти список прізвищ Покуття на *-ай, -ей, -ій*;
- 2) встановити, які розряди лексикони стали етимонами аналізованих прізвищ;
- 3) дослідити семантику прізвищевих основ;
- 4) охарактеризувати особливості творення прізвищ.

Об’єктом нашого дослідження послужили сучасні прізвища Покуття на *-ай, -ей, -ій*. **Предметом** розгляду у цій статті є лексико-семантична та словотвірно-структурна характеристика прізвищ зазначеного типу. Прізвища для аналізу почерпнуто головню із власних матеріалів дисертації. У статті проаналізовано понад 300 сучасних прізвищ.

Прізвища на -ай. У мові давніх східних слов’ян назви осіб на *-ай* вживали дуже рідко [2: 57]. У пам’ятках української актової мови XVI-XVIII ст. виявлено 8 іменників на *-ай* із основним словотвірним значенням “особа-виконавець дії”, “особа-носії певної атрибутивної ознаки” [11: 68]. Функції суфікса *-ай* в українській мові детально описав Р. Смаль-Стоцький. Він виокремив три основні групи: 1. назви діяча від дієслівних основ (*рубати – рубай, горлати – горлай*); 2. чоловічі особові назви, основа яких вказує на підвищену ознаку, від іменників (*борода – бородай, лапа – лапай*), поодинокі слова від прикметників (*дурний – дурнай*); аугментативи (*куб – кубай*) [27: 7]. У сучасній українській мові словотвірний тип із суфіксом *-ай* непродуктивний [18: 63, 86, 112].

Власні особові назви з суфіксом *-ай* є давніми. Вони зафіксовані вже в давньоруських пам’ятках: *Почай, Смирйяй, Черняй, Шумляй* [12]. Суфікс *-ай* поширений у власних назвах інших слов’янських народів [28: 167–168]. Давні українські спадкові іменування з цим суфіксом засвідчені вже у пам’ятках XVI ст. [8: 205, 207]. Детальну характеристику суфікса *-ай* на основі спеціальних досліджень про цей формант дає І. Железняк у праці “Поліфункціональність ономастичного суфікса *-ай (-аїь)*” [6]. Вчена пише, що сучасні українські прізвища з суфіксом *-ай* “сягають особових імен або прізвищ. Суфікс *-ай* приєднується до

найрізноманітніших основ – іменників, прикметників, дієслів (*Чубай, Чорнай, Мазай*) та антропонімів (*Грицай*)”. І. Железняк констатує, що значна кількість українських прізвищ з суфіксом *-ай* не має фіксованих апелятивних відповідників, хоч етимологічна прозорість антропонімів іноді видається незаперечною. “Таким чином, підсумовує дослідниця, антропоніми на *-ай* часом дозволяють відновлювати незасвідчені апелятиви...” [6: 24]. Прізвища з суфіксом *-ай* поширені по всій Україні, але в жодній області їх кількість не досягає 2 %. Найбільший відсоток їх у Сумській області [15: 82]. У сучасній антропонімії суфікс *-ай* кваліфікується як багатозначний формант, який у прізвищах може виконувати також патронімічну функцію [22: 330]. Проте, “більшість антропонімів, у складі яких є суфікс *-ай*, – вважає І. Железняк, – утворені семантичним шляхом” [6: 26].

На Покутті ми зафіксували 60 прізвищ, оформлених суфіксом *-ай*. Етимонами більшості прізвищ на *-ай* виступають прізвиська-особові апелятиви з різною структурою: *Багай, Баглай, Бурмай, Галай, Головай, Горбай, Гультай, Жугай, Катамай, Кучмай, Лабай, Ладанай, Лобай, Рудай, Худомай Чорнобай, Шаламай*.

Рідше в основі аналізованих прізвищ відбиті прізвиська-неособові апелятиви: *Бугай, Коровай, Пугай*.

В основі деяких прізвищ можна вбачати давні автохтонні відкомпонітовані та відапелятивні імена на *-ай*: *Будай, Гавай, Гомонай, Замай, Заграй, Хожсай, Незамай, Нечай, Походжай, Пристай, Тугай*.

Кілька прізвищ походять від християнських імен: *Бакай, Грицай, Касай, Коцай, Кубай, Кулай, Махлай, Никулай* та ін.

Заледве кілька прізвищ засвідчують у своїй основі апелятивні ознаки особи, зокрема назву за професією, назву за місцем проживання: *Гайдай; Горай, Рубай*.

Прізвища на -ей. У науковій літературі існують різні думки щодо походження суфікса *-ей*. С. Білоусенко вважає, що суфікс *-ей* континуує малопродуктивний давньосхіднослов'янський *-ьи*. В пам'ятках української мови особові назви з суфіксом *-ей* засвідчуються пізно [2: 154]. А. Залеський вважав карпатський суфікс *-ей* діалектним варіантом загальнонаціонального суфікса *-ий*, представленого у назвах на зразок: *Бабій, Козій, Лабій, Смолій* [7: 140-141]. Дослідники українського словотвору О. Синявський, І. Ковалик не фіксують жодного деривата з суфіксом *-ей*. У сучасній українській літературній мові апелятиви на *-ей* є переважно іншомовного походження: *плебей, фарисей*. Загальні назви з цим суфіксом побутують в діалектному мовленні. Так, на Закарпатті за допомогою суфікса *-ей* утворюються атрибутивні апелятиви з відтінком легкої зневаги (*бідей, головоей, горбей, губей* та ін.) [22: 331].

В антропонімії суфікс *-ей* був відомий ще давнім слов'янським іменам [5: 66, 120; 12: 24; 26: 99; 28: 167]. У творенні варіантів християнських імен суфікс *-ей* виявився неактивним. У XVI ст. одиничні варіанти християнських імен з цим суфіксом засвідчено тільки як етимони патронімічних і присвійних назв [9: 91]. У сучасний період власні особові імена з непродуктивним суфіксом *-ей* трапляються в говорах [21: 69].

Перші записи прізвищ на *-ей* належать до XIII ст. і походять з території південних Карпат [22: 333]. Патронімічна функція суфікса *-ей* у Східних Карпатах розвинулася на основі східнороманської флексії родового відмінка іменників на *-а*. Отже, зауважує П. Чучка, це давня функція відмінка *genetivus possessivus* [24: 64-65]. У староукраїнських пам'ятках фіксуються прізвища відтопонімного походження на *-ей*

(Дубей, Короней, Чоней) [19: 137]. Патронімічна функція форманта *-ей* була відома в давній українській антропонімії [20: 124]. Таку ж функцію цього суфікса у прізвищах на *-ей* вбачають і дослідники регіональних антропонімічних систем [22: 331-332; 3: 15; 14: 79; 13: 68].

Прізвища на *-ей* поширені по всій території України, але найбільше їх, за даними Ю. Редька, на Закарпатті [16, с. 209]. На зростання цього словотвірного типу прізвищ у Карпатах, зазначає П. Чучка, великий вплив мали румунські патроніми на *-ei* типу *Manei, Nechitei*, а частина з них на Закарпатті, припускає дослідник, є звичайними румунськими запозиченнями [22: 333].

На Покутті ми зафіксували 110 прізвищ, оформлених суфіксом *-ей*. Етимонами прізвищ на *-ей* послужили переважно прізвиська-особові апелятиви. Можна припустити, що у більшості прізвищ, мотивованих прізвишками, суфікс *-ей* виражає відтінок легкої зневаги і є, ймовірно, варіантом суфікса *-ій*: *Бабей, Білей, Гембей, Горбей, Гулей, Дзюбей, Довгей, Дрембей, Дупей, Клепей, Коней, Крупей, Куцелей, Куцоней, Куцепей, Хромей, Хруней, Цапей, Чапей, Черней, Чоней, Чорней*.

Етимонами третини прізвищ на *-ей* послужили християнські імена різної структури (повні, рідше усічені): *Георгей, Дорофей, Козмей, Костей, Кузьмей, Маковей, Марфей, Мафтей, Микитцей, Мицицей, Міхей, Ромахней, Саврей, Тимофтей, Томей, Хімей, Хомей*. Незначна кількість прізвищ тотожні з канонічними повними іменами (тут і далі офіційні варіанти подаємо за словником українських імен І. Трійняка (див. бібліографію), а канонічні – за церковними православними святцями (див. бібліографію): *Дорофей, Мойсей*. Декілька прізвищ Покуття аналізованої групи є омонімами з повними іменами з суфіксом *-ей*, який у них, найімовірніше, розвинувся замість канонічного *-ій*: *Георгей, Олексей, Онуфрей, Тудосей*. М. Войтович визначає форми з *-ей* замість *-ій* у староруській антропонімії як розмовні (коловіальні). Особливо частими були заміни *-ій* на *-ей* у текстах, писаних польською мовою. Таке явище є і в антропонімії історичної Лемківщини [29: 32].

У кількох випадках в основі аналізованих прізвищ можна вбачати жіноче ім'я: *Марфей, Полагей*.

Прізвища на -ій. Суфікс *-ій* походить з праслов'янського *-*ějъ* після твердих приголосних. У пам'ятках XI–XIII ст. назви особи на *-ій* фіксуються вкрай рідко [2: 58]. У староукраїнській мові формант *-ій* використовували часто в складі запозичених з польської мови префіксально-суфіксальних структур, які слугували переважно найменуваннями різних службових посад [2: 150]. У сучасній українській мові словотвірний тип назв осіб з суфіксом *-ій* є непродуктивний і має основні значення “особа за родом діяльності” (гусій) і “особа за характерною ознакою” (бабій, грамотій, губрій, соплій) [18: 80].

Суфікс *-ій* виявлений у складі відкомпонітованих дериватів автохтонних слов'янських імен, а також у складі відапелятивних імен: *Малій, Мілій, Галгій, Сулгій; Мудрґій, Розумій, Заморій, Мотій* [5: 99, 29, 77, 28, 117, 121].

У пам'ятках староукраїнської мови фіксуються також власні особові назви на *-ій* відтопонімного походження: *Берегій, Жолобій* [19: 137]. В антропонімії суфікс *-ій*, як і *-ей*, називають серед багатозначних і поліфункціональних суфіксів переважно з первісним значенням суб'єктивної оцінки. В окремих випадках ці форманти могли набувати патронімічного значення. “Якщо прізвища (первісні прізвиська) з суфіксом *-ій*, утворені від чоловічих імен, – пише Ю. Редько, – мали демінутивний характер, то такі самі прізвища від жіночих (переважно зменшених, дівочих) імен мали інше значення: вони означали або сина (може, нешлюбного) Галі, Марусі чи Хими, або

були насмішливими прізвиськами, якими село наділило парубка, що залицявся до дівчини” [16: 137–138].

Отже, серед достатньої кількості прізвиськ на *-ій* тільки в незначній їх частині можна вбачати вираження патронімічної функції цього суфікса.

Прізвиська з суфіксом *-ій* фіксуються по всій території України, але найбільше їх на Заході [16: 209].

160 сучасних прізвиськ Покуття оформлені суфіксом *-ій*. Серед них багато таких, що тотожні з повними чоловічими іменами. Багато таких прізвиськ є омонімічними з церковнослов'янськими іменами в канонічній формі, яка стала сучасними офіційними іменами української мови: *Власій, Гордій, Григорій, Леонтій, Назарій, Палій, Прокопій*. Частина прізвиськ Покуття тотожна з сучасними власне українськими офіційними варіантами християнських імен, які не збігаються з канонічною формою: *Матвій* (кан. *Матвій*), *Мусій* (кан. *Моисей*), *Олексій* (кан. *Алексій*), *Тимофій* (кан. *Тимофей*). Декілька прізвиськ Покуття цієї групи засвідчує суфікс *-ій* в іменах, канонічні форми яких не мають цього форманта: *Корнутій* (кан. *Корнутъ*), *Федорій* (кан. *Феодоръ*). Імена з вторинним суфіксом *-ій* могли з'явитися під впливом багатьох християнських імен на *-ій*. Р. Керста зазначає, що такі гіперизми трапляються часто в пам'ятках XVI століття [9: 71-72]. Оскільки формант *-ій* належить до поліфункціональних суфіксів, припускаємо, що прізвиська на зразок *Корнутій, Федорій* могли утворитися морфологічним способом від імен *Корнут, Федор*.

Більше половини аналізованих прізвиськ на *-ей, -ій* є омонімічними з іменами, які можна вважати повними за своєю структурою, але такими, що виявляють локальні, іншомовні, іноді індивідуальні чи оказіональні особливості: *Загарій* (порівняймо *Захарій*), *Йовдій* (порівняймо *Овдій*), *Мафтей* (порівняймо *Матфей*), *Мокрій, Одокій, Пантелей, Тимофтей* (порівняймо *Тимофей*), *Юргій, Яромій*.

Кілька сучасних прізвиськ Покуття на *-ій* є омонімічними з усіченими варіантами чоловічих християнських імен. Усічення імені – явище дуже давнє, воно сягає не лише спільнослов'янської, а й індоєвропейської мовної єдності. Усічені варіанти імен засвідчені вже у давньоруських писемних пам'ятках, чимало таких утворень знаходимо у словнику староукраїнської мови XIV-XV ст. Скорочені варіанти імен часто трапляються і в пам'ятках української мови XVI ст. [9: 75]: *Кулай* (<*Никулай* <*Микола*), *Мадей* (<*Амадей*), *Стафій* (<*Євстафій*), *Стратій* (<*Євстратій*), *Фалей* (<*Фалалей*), *Фрей* (<*Онуфрей*).

Загалом, відіменні прізвиська на *-ай, -ей, -ій* є неоднозначними щодо словотвірної структури етимона. Враховуючи різні функції цих суфіксів, такі прізвиська можна кваліфікувати і як семантичні деривати від відповідних суфіксальних варіантів імен, і як прізвиська, утворені морфологічним способом за допомогою цих суфіксів у патронімічній функції. Наприклад, етимонами покутських прізвиськ *Грицай, Івасій, Козьмей, Коней, Костей, Коцай, Кубай, Лаврій, Микитей, Федяй, Хомей* можна вважати або саме такі суфіксальні варіанти імен (див. [Гр.]), або ж імена *Грица, Івасьо, Козьма, Кона, Костя, Коца, Куба, Лавро, Микита, Федьо, Федя, Хома*, а суфікси *-ай, -ей, -ій* використані як патронімічні форманти.

Аналогічне пояснення можна дати й прізвиськам *Герей, Купей, Мацкій, Микитцей, Міхей, Ромахней, Сахній, Філей, Харчій*. Словотворчою основою як для відповідного суфіксального варіанта імені, так і для прізвиська служили усічені або усічено-суфіксальні

імена та суфіксальні імена: *Гера* (<Герасим), *Куна* (<Купріян), *Міха* (<Михайло), *Філ* (<Феофіл, Філат, Филімон), *Хар* (<Захар, Харитон).

Як уже зазначалося вище, відіменні прізвища на -ай, -ей, -ій є неоднозначними щодо словотвірної мотивації. Але враховуючи переважаючу “квалітативну” функцію цих суфіксів у власних іменах, усі такі прізвища у кількісних характеристиках кваліфікуємо як семантичні деривати.

Приблизно два десятки досліджуваних прізвищ Покуття, мотивованих прізвицькими та апелятивними означеннями особи, утворено, ймовірно, морфологічним способом за допомогою суфіксів -ай, -ей, -ій: *Бичай*, *Бриндзей*, *Бурмай*, *Бурмей* (<Бурма <бурма ‘буркотун’ [ЕС I: 303]), *Вербій*, *Гавай*, *Гелетій*, *Горбай*, *Гулей*, *Гутей*, *Дзубей* (<Дзуба <дзуба ‘дівчина з обличчям, покритим вісопою’ [ЕС II: 61]), *Дрембей*, *Дубей*, *Дудій*, *Дуплій*, *Коробій*, *Котай*, *Крупей*, *Курчей*, *Курчій*, *Кучмай*, *Кучмей*, *Кучмій* (<Кучма <кучма ‘висока бараняча’ шапка), *Плахтій*, *Скоблей*, *Хобзей* (<Хобза <хобза ‘бузина’ [ЕС VI: 146]), *Цаней*, *Цебрій*, *Чоней*, *Щербій*.

Багато проаналізованих вище прізвищ з поліфункціональними суфіксами є неоднозначними щодо словотвірної структури етимона, який може мати різне пояснення. Враховуючи, що на апелятивному рівні більшість таких суфіксів є малопродуктивними, а виявляють активність як патронімічні форманти в антропонімії, прізвища з цими формантами у кількісних характеристиках кваліфікуємо переважно як морфологічні деривати.

Відіменникові та відприкметникові деривати на -ій є переважно назвами на означення (іронічно-зневажливо) людей за їх нахилом та характерними ознаками. Продуктивність цього словотвірного типу відіменникових дериватів в апелятивній лексиці сучасної української мови обмежена [18: 80], проте особові назви на -ій досить поширені у сучасній антропонімії Покуття і в минулому були, мабуть, активно вживаними: *Бородій*, *Глухій*, *Лабій*, *Смулій*, *Стегній*, *Фостій* (порівняймо *малий* [2: 151]). Аналізовані прізвища на -ай, -ей, -ій є неоднозначними щодо словотвірної структури етимона, оскільки ці форманти в антропонімії можуть виступати і як прізвищотвірчі: *Бедрій* (<бедрій, порівняймо *лабій* або <Бедро), *Головай* (<головай, порівняймо *бородай*, *носай* або <Голова), *Гузій* (<гузій, порівняймо *лабій* або <Гуз), *Лабай* (<лабай, порівняймо *носай* або <Лаба).

Висновки. Як бачимо, сполучувальні можливості поліфункціональних суфіксів -ай, -ей, -ій на досліджуваній території були необмежені. Варто зауважити, що немає однозначної словотвірної мотивації значної кількості прізвищ розглянутих моделей. Названі вище форманти в апелятивній лексиці можуть виконувати словотвірну функцію (демінітивну, атрибутивну, агентивну), а в антропонімії – патронімічну або посесивну. Багато прізвищ із такими суфіксами вважаємо неоднозначними щодо словотвірної структури.

Перспективи використання результатів дослідження вбачаємо у подальшому вивченні моделей українських прізвищ, зокрема у виявленні їх лексико-семантичних та структурних особливостей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Бачинська Г. В.* Антропонімія переселенців з Польщі на Тернопільщину : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” ; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника / Г. В. Бачинська. – Івано-Франківськ, 2001. – 19 с.

2. Білоусенко П. І. Історія суфіксальної системи українського іменника (назви осіб чоловічого роду) / П. І. Білоусенко. – Київ, 1993. – 214 с.
3. Близнюк Б. Б. Сучасні гуцульські прізвища в історичному розвитку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” ; Львівський держ. ун-т ім. І. Франка / Б. Б. Близнюк. – Львів, 1997. – 23 с.
4. Бучко Г. Найпоширеніші структурні моделі прізвищ Бойківщини / Г. Бучко // *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko wschodniosłowiańskim / pod redakcją Michała Kondratiuka.* – Białystok, 1995. – S. 327–336.
5. Демчук М. О. Слов’янські автохтонні особові імена в побуті українців XIV–XVII ст. / М. О. Демчук. – Київ : Наукова думка, 1988. – 172 с.
6. Желєзняк І. М. Поліфункціональність ономастичного суфікса -ай (-аїь) / І. М. Желєзняк // *Мовознавство.* – 1997. – № 6. – С. 22–29.
7. Залеський А. М. Спостереження над українськими прізвищами XVII в. (на матеріалі інвентаря с. Перегінське) / А. М. Залеський // *Дослідження і матеріали з української мови.* – Київ : Наукова думка, 1964. – Т. 6. – С. 133–145.
8. Керста Р. Й. Антропоніми – основа вивчення лексики, що характеризує особисті властивості людини / Р. Й. Керста // *З історії української лексикології.* – Київ, 1980. – С. 200–212.
9. Керста Р. Й. Українська антропонімія XVI ст. Чоловічі іменування / Р. Й. Керста. – Київ, 1984 – 152 с.
10. Кравченко Л. О. Прізвища Лубенщини / Л. О. Кравченко ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ : Факт, 2004. – 198 с.
11. Кровицька О. В. Назви осіб в українській мовній традиції XVI–XVIII ст. : семантика і словотвір / О. В. Кровицька ; НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича. – Львів, 2002. – 213 с. – Бібліогр. : с. 190–211.
12. Морощкин М. Я. Славянский именовослов или собрание славянских личных имен в алфавитном порядке / М. Я. Морощкин. – Санкт-Петербург, 1867. – 213 с.
13. Панцьо С. Є. Антропонімія Лемківщини / С. Є. Панцьо. – Тернопіль, 1995. – 125 с.
14. Панчук Г. Д. Антропонімія Опілля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Г. Д. Панчук ; Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 1999. – 18 с.
15. Редько Ю. К. Географія основних типів українських прізвищ / Ю. К. Редько // *Питання ономастики / відп. ред. К. К. Цілуйко.* – Київ : Наукова думка, 1965. – С. 77–84.
16. Редько Ю. К. Сучасні українські прізвища / Ю. К. Редько. – Київ : Наукова думка, 1966. – 216 с.
17. Рутьова Н. І. Антропонімія Західного Поділля кінця XVIII–XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / Н. І. Рутьова ; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2004. – 24 с.
18. Словотвір сучасної української літературної мови. – Київ : Наукова думка, 1979. – 408 с.
19. Худаш М. Л. До питання класифікації прізвищевих назв XIV–XVIII ст. / М. Л. Худаш // *З історії української лексикології.* – Київ, 1980. – С. 96–160.
20. Худаш М. Л. З історії української антропонімії / М. Л. Худаш. – Київ : Наукова думка, 1977. – 236 с.

21. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття. Вступ та імена : конспект лекцій / П. П. Чучка. – Ужгород, 1970. – 103 с.
22. Чучка П. П. Антропонімія Закарпаття : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філол. Наук / П. П. Чучка ; Київський держ. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. – Київ, 1969. – 672 с. – Бібліогр. : с. 623–650.
23. Чучка П. Прізвища закарпатських українців: історико-етимологіч : словник / П. Чучка ; наук. ред. В. Німчук. – Львів : Світ, 2005. – XLVIII, 702 с.
24. Чучка П. П. Українські прізвища з патронімічним суфіксом -ей / П. П. Чучка // Проблеми ономастичного словотвору. – Київ : Наукова думка, 1997. – С. 63-65.
25. Шеремета С. В. Антропонімія північної Тернопільщини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 “Українська мова” / С. В. Шеремета ; Прикарпатський ун-т ім. Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2002. – 20 с.
26. Maretić T. O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba / T. Maretić. – Zagreb : JAZU, 1886. – 150 s.
27. Smal-Stockyj S. Abriss der ukrainischen Substantivierung / S. Smal-Stockyj. – Wien, 1915. – S. 7.
28. Svoboda J. Staročeská osobní jména a naše příjmení / J. Svoboda. – Praha, 1964. – 317 s.
29. Wolnicz-Pawłowska E. Antroponimia łemkowska na tle polskim i słowackim XVI-XIX wieku / E. Wolnicz-Pawłowska. – Warszawa, 1993. – 340 s.

REFERENCES

1. Bachynska, H. V. (2001). *Antroponimiia pereselentsiv z Polshchi na Ternopilshchynu : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 “Ukrainska mova”*; Prykarpatskyi un-t im. Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk.
2. Bilousenko, P. I. (1993). *Istoriia sufiksnoi systemy ukrainskoho imennyka (nazvy osib cholovichoho rodu)*. Kyiv.
3. Blyzniuk, B. B. (1997). *Suchasni hutsulski pryzvyshcha v istorychnomu rozvytku : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 “Ukrainska mova”*; Lvivskyi derzh. Un-t im. I. Franka. Lviv.
4. Buchko, H. (1995). Naiposhyrenishi strukturni modeli pryzvyshch Boikivshchyny. In: *Badania dialektów i onomastyki na pograniczu polsko wschodniosłowiańskim / pod redakcją Michała Kondratiuka*. Białystok, 327-336.
5. Demchuk, M. O. (1988). *Slovianski avtokhtonni osobovi imena v pobuti ukrainsiv XIV-XVII st.* Kyiv: Naukova dumka.
6. Zheliezniak, I. M. (1997). Polifunktsionalnist onomastychnoho sufiksa -ai (-aj). *Movoznavstvo*, № 6, 22-29.
7. Zaleskyi, A. M. (1964). Sposterezhennia nad ukrainskymy pryzvyshchamy XVII v. (na materiali inventaria s. Perehinske). In: *Doslidzhennia i materialy z ukrainskoi movy*. Kyiv: “Naukova dumka”, t. 6, 133-145.
8. Kersta, R. Yo. (1980). Antroponimy – osnova vyvchennia leksyky, shcho kharakteryzuie osobysti vlastyvoli liudyny. In: *Z istorii ukrainskoi leksykolohii*. Kyiv, 200-212.
9. Kersta, R. Yo. (1984). *Ukrainska antroponimiia XVI st. Cholovichi imenuvannia*. Kyiv.
10. Kravchenko, L. O. (2004). *Prizvyshcha Lubenshchyny*; Kyivskyi natsionalnyi un-t im. Tarasa Shevchenka. Kyiv: Fakt.

11. Krovvytska, O. V. (2002). *Nazvy osib v ukrainskii movnii tradytsii XVI-XVIII st.: semantyka i slovotvir*; NAN Ukrainy, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. Lviv. Bibliohr.: 190–211.
12. Moroshkyn, M. Ya. (1867). *Slavianskiy imenoslov ili sobranie slavianskikh lichnykh imen v alfavitnom poriadke*. Sankt-Peterburg.
13. Pantso, S. Ye. (1995). *Antroponimiia Lemkivshchyny*. Ternopil.
14. Panchuk, H. D. (1999). *Antroponimiia Opillia: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 “Ukrainska mova”*; Ternopil'skyi derzh. pedahohichnyi un-t im. Volodymyra Hnatiuka. Ternopil.
15. Redko, Yu. K. (1965). Neohrafiia osnovnykh typiv ukrainskykh prizvyshch. In: *Pytannia onomastyky / vidp. red. K. K. Tsiluiko*. Kyiv: Naukova dumka, 77-84.
16. Redko, Yu. K. (1966). *Suchasni ukrainski prizvyshcha*. Kyiv: Naukova dumka.
17. Rulova, N. I. (2004). *Antroponimiia Zakhidnoho Podillia kintsia XVIII-XX st.: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 “Ukrainska mova”*; Prykarpatskyi un-t im. Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk.
18. *Slovotvir suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy*. (1979). Kyiv: Naukova dumka.
19. Khudash, M. L. (1980). Do pytannia klasyfikatsii prizvyshchevykh nazv XIV-XVIII st. In: *Z istorii ukrainskoi leksykologii*. Kyiv, 96-160.
20. Khudash, M. L. (1977). *Z istorii ukrainskoi antroponimii*. Kyiv: Naukova dumka.
21. Chuchka, P. P. (1970). *Antroponimiia Zakarpattia. Vstup ta imena: konspekt leksii*. Uzhhorod.
22. Chuchka, P. P. (1969). *Antroponimiia Zakarpattia: dys. na zdobuttia nauk. stupenia d-ra filol. nauk; Kyiv'skyi derzh. un-t im. T. H. Shevchenka*. Kyiv. Bibliohr.: 623-650.
23. Chuchka, P. (2005). *Prizvyshcha zakarpatskykh ukrainsiv: istoryko-etymolohich. slovnyk*; nauk. red. V. Nimchuk. Lviv: Svit.
24. Chuchka, P. P. (1997). Ukrainski prizvyshcha z patronimichnym sufiksom -ei. In: *Problemy onomastichnoho slovotvoru*. Kyiv: Naukova dumka, 63-65.
25. Sheremeta, S. V. (2002). *Antroponimiia pivnichnoi Ternopilshchyny: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filol. nauk: spets. 10.02.01 “Ukrainska mova”*; Prykarpatskyi un-t im. Vasylia Stefanyka. Ivano-Frankivsk.
26. Maretić, T. (1886). *O narodnim imenima i prezimenima u Hrvata i Srba*. Zagreb: JAZU.
27. Smal-Stockyj, S. (1915). *Abriss der ukrainischen Substantivierung*. Wien, 7.
28. Svoboda, J. (1964). *Staročeská osobní jména a naše příjmení*. Praha.
29. Wolnicz-Pawłowska E. (1993). *Antroponimia lemowska na tle polskim i slowackim XVI-XIX wieku*. Warszawa.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- ЕС – Етимологічний словник української мови : у 7 тт. / голов. ред. О. С. Мельничук. – Київ : Наукова думка, 1982-2012.
- Тр. – Трійняк І. І. Словник українських імен ; НАН України, Інститут української мови. – Київ : Довіра, 2005. – 509 с. – Бібліогр. : с. 488.

REFERENCES

- ES – Etymolohichnyi slovnyk ukrainskoi movy: u 7 tt. (1982-2006). / holov. red. O. S. Melnychuk. Kyiv: Naukova dumka

Tr. – Triiniak, I. I. (2005). *Slovník ukrajinštykh imen*; NAN Ukrainy, Instytut ukrainskoi movy. Kyiv: Dovira. Bibliohr.: 488.

*Стаття надійшла до редколегії 20. 05. 2019
прийнята до друку 18. 07. 2019*

**UKRAINIAN SURNAMES ENDING IN -AY, -EY, -IY
(AT EXAMPLE OF MODERN SURNAMES OF THE REGION POKUTTYA)**

Nataliya VYRSTA

*Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University,
Department of German Philology,
2, Maksyma Kryvonosa Str, Ternopil, Ukraine, 46027,
phone (0352) 435880
e-mail: vyrsta@mpu.edu.ua*

The purpose of this research is to analyse modern surnames of Pokuttya, which end in -ay, -ey, -iy. In the course of the investigation it was determined which categories of vocabulary served as etymons of the analysed surnames. In particular, characteristic features of the formation of Ukrainian surnames are identified. The article analyses more than 300 modern surnames, collected in the villages of Pokuttya during 2005-2011.

Most researchers agree that the main means of creation of Ukrainian surnames were morphological and semantic.

The semantic mean of creation of Ukrainian last names consists in the transition of personal proper names, nicknames and appellate identifications of a person into generic sign without any structural transformations, that is, only as a result of changing the function. The morphological mean of formation is to create new anthroponyms with the help of special surname suffixes. A characteristic feature of the names of the morphological mean is that they were formed only from personal names with the help of suffixes.

Ukrainian anthroponymy did not have special suffixes for the creation of surnames, but used the possibilities of its language and adapted them to the onomastic system, while taking into account its possibilities and needs.

The etymons of most surnames in -ay and -ey are nicknames category nomina personalia. We can assume that for most surnames in -ey, motivated by nicknames, the suffix -ey expresses a shade of slight neglect and is probably a variant of suffix -iy. The etymons of surnames in -iy are mainly Christian men's names.

Analysed surnames are not productive and are registered throughout the territory of Ukraine. However, the most surnames in -ey are fixed in the Transcarpathia, and the surnames in -ay are more frequent in the East of the country.

The connectivity of polyfunctional suffixes -ay, -ey, -iy was unlimited in the studied territory. The analysed formants in the appellative vocabulary can perform the word-forming function (diminutive, attributive, agentive), and in anthroponymy it is patronymic or possessive. Many surnames with such suffixes have an ambiguous word-formation structure.

Keywords: surname, etymon, given name, appellative, surname suffix.